

TOPLUMSAL BİLİNÇ

Feyzan Erkip, Tijen Sonkan Türkkkan

Toplumsal bilinç diğer tüm başlıklarla ilişkili ve kentlerin uyarlanma becerisi açısından büyük önem taşıyor. Kentlilik bilinci ve kenti sahiplenme de toplumsal farkındalık ve bilinç arttıkça artıyor. O yüzden, bireysel sorumlulukların ve aktörlerin rollerinin ve görevlerinin dışında, topluma katkı yapacak biçimde dayanışma ağları oluşturmak ve gönüllülüğü teşvik etmek uyarlanabilirlik için bir hedef olmalı. Böylelikle, kentin kamusal alanları etkin ve bakımlı, kullanılabilir, kentte iyi işlemeyen hizmetler ve sorunlar daha kolay saptanabilir ve sorunların çözümüne daha çabuk ulaşılabilir. Kentlilerin, kent yönetimleriyle ilişki ve iletişim içinde olması, özellikle kriz dönemlerinde büyük yarar sağlayabilir.

Bu başlık altında sağlık, çevre, yeşil alanlar ve diğer kamusal alanlar, kent kültürü ve ulaşım gibi kentlilerin günlük yaşamlarını doğrudan etkileyen konuların;

- Kentliler tarafından nasıl algılandığı araştırılmalı,
- Atölye ve kent laboratuvarları aracılığıyla farkındalık ve katılım potansiyeli yaratılmalı, bunlardan kazanılan deneyimler paylaşılıp yaygınlaştırılmalı,
- Bu amaçlarla media, internet kullanımı desteklenmeli,
- Kentlilik bilinci çalışmaları kurumsal eğitimler içinde yer almalı,
- Gönüllülük özendirilmeli ve örgütlenmeli,
- Sivil toplum kuruluşları, belediyeler, meslek birlikleri ve gönüllülerin birlikte çalışması için gereken yapı oluşturulmalı ve sürdürülmeli,
- Tüm çalışmaların ve uygulamaların yer aldığı bir kent dosyası sürekli güncellenerek, tüm kentlilerin erişimine açık olmalı,
- Bu süreçte ortaya çıkacak olan yaratıcı ve yenilikçi düşünce potansiyelini değerlendirmek için mekanizmalar kurulmalı, bu konuda uzmanlar ve üniversitelerle işbirliği yapılmalı.

ÇİĞDEM MAHALLESİ VE ÇİĞDEMİM DERNEĞİ

1970'lerde bir yapı kooperatifi aracılığıyla oluşmaya başlayan Çiğdem mahallesi, 1980'lerden başlayarak yerleşime dönüştü ve bugün 4000 konutluk ve yaklaşık 16 bin nüfuslu bir mahalle. Mahalleye dönüşmesi 1990'larda oldu ve eksik altyapının tamamlanması için muhtarlıkla mahalle sakinlerinin dayanışması ile başlayan semt sakinleri inisiyatifi, 1996 yılında araştırmamıza konu olan Çiğdemim Derneği'nin kurulmasıyla bugünkü yapının temelini oluşturdu. 2016 yılında 20. yılını dolduran derneğin etkinlikleri çok kapsamlı ve birçok çevre yerleşime, hatta kent ölçeğine yayılan etkileri var. Kurucusu Vecdi Sevi ? adlı mahalle sakini bir gazeteci ve diğer dernek üyeleriyle birlikte düzenlenen çeşitli etkinlikler arasında mahalle ve çevrede yaşayanların tanışıp kaynaşmasını sağlayan geziler ve kültürel etkinlikler ağırlık taşıyordu. Bu etkinler için gereken mekan, boş bir arsa ve şantiye binasının, o sıralarda yakın çevrede yaşayan gecekondulu nüfusun işgücü ve becerileriyle kullanıma açılması ve zamanla aynı biçimde genişlemesiyle sağlandı. Aynı alana, bir voleybol sahası da yapıldı. 2005'te mahalleden bir sakinin bağlantısıyla İstanbul'dan bir prefabrik yapı taşınarak, mahallelinin emeği ve katkısıyla bugün etkinliklerin yapıldığı bir binaya dönüştü, belediyede çalışan bir sakinin elektrik teknisyeni olarak altyapı konusunda yardımcı olduğu aktarıldı. Bu dönemde, bir depo alanı yaratılarak gönüllü taşıyıcıların katkısıyla evlerdeki 2. el eşyanın depolandığı ve el değiştirmesinin ve dönüşümünün sağlandığı mekan elde edildi. Başta yakın çevrede yaşayanlar

ve ODTÜ öğrencileri olmak üzere, birçok kişinin bu eşyaları edinmesine yardımcı olundu. Atıkları değerlendirme çalışmaları ve ücretsiz olarak basit tamir işleri yapan bir işlik de var. 2006'da kurumsallaşmasını tamamlayarak bugünkü yapısını oluşturan dernek, zamanla etkinliklerin kapsamını genişletti ve tiyatro, müzik, edebiyat, resim, çocuklara yönelik eğitimler gibi kültürel altyapı çalışmaları yapıyor. Bir dönem mahalle muhtarıyla anlaşmazlıklar yaşayan dernek üyeleri, 2009 yılında mahalle sakini bir aday gösterdiler ve bu adayın yerel seçimde büyük bir farkla kazanmasıyla bu uyumsuzluk giderildi. Bugün derneğin 700 üyesi, 3000 kişiyi aşan email haberleşme listesi var ve bunun oluşmasında bilgisayar konusunda uzman olan dernek başkanının etkin çalışması rol oynuyor. Türkiye'de az bulunur nitelikleriyle mahalle ve dernek, birçok kez akademik araştırmalara ve öğrenci çalışmalarına konu olmuş ve ODTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı bölümü 3 yıl boyunca, mahalledeki kentsel tasarım ürünleri konusunda çalışmış ve proje üretmiş, jürilerine mahalle sakinlerini davet etmiş.

Bunlara rağmen, Türkiye'deki semt dernekleriyle iletişim kurmak isteyen dernek taleplerine yanıt gelmemesi, umut kırıcı ve düşündürücü bir durum. 1000'den fazla derneğe posta yoluyla tanışma ve dayanışma daveti gönderilmiş ve hiç yanıt alınamamış olması, çeşitli nedenlerle güvensizlik ve dayanışma geleneğinin olmaması veya unutulmasına bağlanabilir. Benzer biçimde, Bolu'da deprem konutları için oluşturulan dernekle temas edilmiş ve ziyarete gidilmiş, karşı davete katılım olmadığı için ilişki sürdürülemedi. Deneyimlerden öğrenmek eksik kalan bir konu olarak vurgulanıyor, bunun nedeni 'örgütsel kıskançlık' ve/veya güvensizlik ve denetimi kaybetmemek olabilir. Nedeni ne olursa olsun, bu tutum uyarlanabilirlik açısından önemli bir engel ve aşılması için neler yapılabileceği düşünülmeli. Yerel yönetimlerle ilişki de önemli bir boyut; mahallenin dahil olduğu Çankaya Belediyesi'nin destek olduğu uygulama örnekleri var. Can Yücel Parkı'nın yapılması ve düzenlenmesinde katılımcı bir tasarım yöntemi izlenmiş ve park mahalle sakinlerinin talepleri doğrultusunda tasarlanmış. Sahipsiz bir parsel de kent bostanı olarak değerlendirilmiş. Ancak, Çankaya Belediye Meclisi'ne dernekten üye alınması gerçekleşmemiş ve derneğin birikiminden yararlanma çabası gösterilmemiş. İlişki, genelde yukardan aşağıya ve bir hiyerarşi içinde, aynı zamanda mahalle sakini de olan Bülent Tanık'ın döneminde de bu açıdan gelişme olmamış. Dolayısıyla, kentsel politikanın oluşmasında yerellik, gönüllülük ve katılımcılığın zayıf kaldığını gözlemliyoruz. Meslek odalarıyla ilişkide de benzer durumlar yaşandığı aktarıldı.

Çiğdem mahallesinin geleneksel komşuluk değerlerini yansıtan ve aidiyet duygusu yüksek sakinlerden oluşan bir yapısı var ve bunda Çiğdemim Derneği'nin payı çok. Güvenilirlik ve süreklilik, çok önemli sonuçlar yaratıyor ve dernek bunları sağlıyor; güvenilirliğin önemli bir boyutu olan şeffaflık tam olarak sağlanıyor, örnek olarak pandemi döneminde veresiye market hesaplarını kapatmak için toplanan bağış, beklenen miktardan çok yüksek olduğu gibi, nasıl kullanıldığının hesabı da, kişiler anonim kalmak kaydıyla titizlikle açıklanmış.

Çiğdem Derneği'nin yaşamasında kadın etkisi fazla, düzenli olarak dernek mekanını kullananların % 65 kadarı kadın ve mekanı birlikte iş yapmak, sohbet etmek için de kullanıyorlar. Farklı kültürel beklentiler olsa da, çatışma yaşanmıyor çünkü bunu kabullenmiş durumdalar. Gençlerin yönetimdeki etkisini arttırmak dile getirilse de, hayata geçirilemiyor, tutuculuk ve güvensizlik söz konusu. Yine de, stratejik planlama ve vizyon konuları hep gündemde ve derneğin geleceği ve sürdürülebilirliği tartışılıyor. Bu noktada, ahallede yaşayanların eğitim düzeyinin ve toplumsal bilincinin yüksek oluşunun ve biraz da ODTÜ bağlantıları nedeniyle, katılımcı ve aktif bireyler olmalarının rolünden söz etmek mümkün. Slogan olarak da, 'mahalle sakini değiliz, mahalle sahibiyiz'in seçilmesi, bu bilincin ve aidiyet duygusunun bir göstergesi.

Son yıllarda yaşanan ve yetkililere sık sık iletilen bir sıkıntı, Şirindere gecekondular bölgesinin kentsel dönüşüm alanı olması nedeniyle ortaya çıkmış. Hak sahiplerinin belirsizliği (gecekonduların el değiştirmiş olması nedeniyle) ve karşı talepler (bölgeye yakın ODTÜ Çamlık Sitesi ve Mimarlar Odası, imar planına itiraz ederek durdurma kararı aldırması) bu sorunun çözümünü geciktiriyor. Çiğdemim Derneği'nin beklentisi, bu alanın yeşil alana dönüştürülmesi, şu anda özellikle hijyen ve güvenlik sorunlarından şikayetçiler.